

Müzikte Toplumcu Gerçekçilik: D. Şostakoviç - "Song of the Forests" Op. 81

Socialist Realism in Music: D. Shostakovich- "Song of the Forests" Op. 81

ÖZET

Araştırmanın amacı, toplumcu gerçekçilik akımının müzikteki yansımaları Şostakoviç'in 'The Song of the Forests' (Ormanların Şarkısı) adlı oratoryosu örneği üzerinden göstermektir. Çalışmada, ilk olarak toplumcu gerçekçilik akımı, müzikte toplumcu gerçekçilik akımı ve Şostakoviç'in oratoryoyu besteleme süreci anlatılarak kavramsal arka plan oluşturulmuştur. Sonrasında oratoryonun müzik ve metin analizi verilmiştir. Araştırmanın sonucunda, Şostakoviç'in eseri istemeyerek bestelediği, eserin siyasi propaganda amacıyla bestelendiği, oratoryonun Stalin'in 2. Dünya Savaşı'ndan sonra çorak kalan arazileri ağaçlandırma projesi kapsamında yazıldığı ve bestelendiği, eserin Stalin'i yücelten ideolojik bir eser olduğu, müzikte Rus Halk Müziği motiflerine sıklıkla yer verildiği, oratoryonun 2.bölümünde toplumcu gerçekçilik müzik anlayışına uygun olarak dans ritimlerinin ve diatonik armonilerin kullanıldığı, eserin 4. bölümünde toplumcu gerçekçilik müzik anlayışına uygun olarak müzikte iyimser bir atmosfer yakalamak için mutlu bir scherzo kullanıldığı, eserin 5. bölümünün toplumcu gerçekçilik müzik anlayışına uygun olarak marş formunda bestelendiği, eserin 6. bölümünde toplumcu gerçekçilik müzik anlayışına uygun olarak tenor solunun Rus halk müziği stilinde söylendiği, eserin son bölümünde Stalin'i, Rus halkını ve Lenin'i yücelten dizilere yer verildiği, yine aynı bölümün müziğinde toplumcu gerçekçilik müzik ve şiir anlayışına uygun olarak tüm orkestrayla birlikte büyük bir füg kullanıldığı, eserin toplumcu gerçekçilik akımının müzik alanındaki en önde gelen örneği olabileceği ve eserdeki bütün bölümlerin toplumcu gerçekçilik akımına uygun bir şekilde bestelendiği gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumcu Gerçekçilik, Şostakoviç, Song of the Forests.

ABSTRACT

The aim of the research is to show the reflection of the Socialist Realism Movement in music through the example of Shostakovich's oratorio 'The Song of the Forests'. In the study, firstly, the process of composing the Socialist Realism Movement, the Social Realism Movement in Music and Shostakovich's Oratorio was explained and the conceptual background was created. Afterwards, the music and text analysis of the Oratorio is given. As a result of the research, it was concluded that Shostakovich composed the piece unintentionally, the piece was composed for political propaganda purposes, the Oratorio was written and composed within the scope of Stalin's project of reforestation of the barren lands after the Second World War, the work is an ideological work glorifying Stalin, and that the work is in music. In the second part of the Oratorio, dance rhythms and diatonic harmonies are used in accordance with the Socialist Realism musical understanding, in the 4th part of the work, a happy scherzo is used to capture an optimistic atmosphere in music in accordance with the Socialist Realism music understanding. In the 6th part of the work, the tenor solo is sung in Russian folk music style in accordance with the Socialist Realism music understanding, in the last part of the work, there are sequences glorifying Stalin, the Russian people and Lenin, and the same Socialist Realism in the music of the episode. Significant results have been achieved, such as the use of a large fugue with the entire orchestra in accordance with the understanding of music and poetry, the work may be the most prominent example of the Socialist Realism Movement in the field of music, and all the parts in the work were composed in accordance with the Socialist Realism Movement.

Keywords: Socialist Realism, Shostakovich, Song of the Forests

GİRİŞ

Çalışmanın konusu, Rusya'da Stalin'in parti sanat anlayışıyla oluşturduğu toplumcu gerçekçilik (sosyalist gerçekçilik) akımının müzik alanındaki yansımalarıdır. Bu bağlamda öncelikle toplumcu gerçekçilik ve bu akımın müzik alanındaki etkilerini anlatan kaynaklar ele alınmakta ve sonrasında konu Şostakoviç'in 'The Song of Forests' (Ormanların Şarkısı) adlı oratoryosu üzerinden örneklendirilerek incelenmektedir.

Araştırmada, toplumcu gerçekçilik akımının 'Şostakoviç'in Song of the Forests adlı oratoryosundaki yansıması nedir?' sorusu esas alınarak, nitel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada, İngilizce ve Türkçe kaynaklar kullanılmış olup, verilerin toplanmasında ilgili kitap, doktora tezi, makale, dergi ve üniversite kütüphane veri tabanlarından yararlanılmıştır. Çalışmanın iki ana kaynağı

Orkun Ünal¹

How to Cite This Article

Ünal, O. (2023). "Müzikte Toplumcu Gerçekçilik: D. Şostakoviç - "Song of the Forests" Op. 81", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(70): 3237-3243. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.68812>

Arrival: 10 February 2023
Published: 30 April 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Sanatta Yeterlik Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Müzikte Yorumculuk, Samsun, Türkiye

araştırmanın bulgular kısmında metin analizi için verilerinin kullanıldığı, Jack Weiner (1984) “The Destalinization of Dmitrii Shostakovich's 'Song of the Forests', Op. 81 (1949)” başlıklı makalesi; müzik analizi ile ilgili verilerin alındığı Harry Anthony Mechell (1985) “Dmitri Shostakovich (1906-1975): A Critical Study of the Babi Yar Symphony with a Survey of His Works Involving Chorus” başlıklı doktora tezidir. Bu bağlamda bu araştırma iki araştırmacının konuyla ilgili çıkarımlarını bir arada işleyen bir özellik taşımaktadır.

Çalışmanın kuramsal çerçevesinde ise toplumcu gerçekçilik akımıyla ilgili kaynaklara yer verilmiştir. Türkçe kaynaklara bakıldığında toplumcu gerçekçilik akımıyla ilgili edebiyat, şiir, sinema gibi alanlarda çok sayıda Türkçe kaynak bulunduğu halde (Altun,2021, Çetinkaya, 2020, Gündüz, 2021, Kayabaşı,2011, Taştan, 2021), toplumcu gerçekçilik akımını Müzik Sanatı çerçevesinde konu alan Türkçe kaynağa rastlanmadığı görülmüştür. İngilizce kaynak sayısının ise nispeten az olduğu tespit edilmiştir. Müzikte toplumcu gerçekçilik akımının ele alındığı bu çalışmada Şostakoviç’in Song of the Forests oratoryosu incelenmiş ve örneklendirilerek anlatılmıştır. Türkçe kaynaklar açısından müzik alanında literatürde benzer bir çalışma bulunmaması nedeniyle bu çalışmanın alana katkısının olduğu düşünülmektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Toplumcu Gerçekçilik

“Fransızca ‘realite’ sözcüğünden dilimize aktarılmış olan ‘gerçekçilik’, Romantizm’e karşıt olarak 19.yüzyılda ortaya çıkan bir sanat akımıdır. Bu akımın en temel görüşü, hayatı, doğayı ve insanın yaşayışını en yalın haliyle ele alarak yansıtmaktır. Romantik akımdaki hayalperest ve idealist görüşlerin tersine gerçekçilik akımı, dönemin siyasi, toplumsal ve ekonomik durumunu tüm gerçekliğiyle olduğu gibi yansıtmayı hedeflemiştir” (Fıncıoğlu, 2016: 235- 236).

Gerçekçilik akımının bu ilkeleri, 20.yüzyıl edebiyatı ve sanatında ortaya çıkan toplumcu gerçekçilik akımında kendini göstermesini sağlamıştır. toplumcu gerçekçilik, 1934-1991 yılları arasında Sovyetler Birliği resmi sanat anlayışını belirlemiş olan ve dünyadaki sosyalist bilincin sanat yoluyla ifade edilmesini amaçlayan sanatsal bir metottur (Çetinkaya, 2020:7).

Toplumcu gerçekçilik (sosyalist gerçekçilik) ve toplumsal gerçekçilik farklı terimler olduğu için bu iki terim birbirleriyle karıştırılmamalıdır. Toplumcu gerçekçilik, siyasilerin sorunlar karşısında önerdikleri görüşleri somut bir şekilde işçi, köylü ya da diğer birçok tiplere aracılığıyla yansıtmayı amaçlar. Bu anlayışın en belirgin özelliği, tiplere aracılığıyla siyasilerin düşüncelerini ve görüşlerini yüceltmektir. Toplumsal gerçekçilik ise sanatçının edebiyat, resim, gibi sanat dalları aracılığıyla yaşadığı dönemin toplumsal sorunlarını gerçekçi bir üslupla yansıtarak birey ve toplum arasındaki zıtlıkları ortaya koyması bakımından Sosyalist Gerçekçilik’ten ayrılır. Çünkü toplumsal gerçekçilik yaklaşımının odak noktası toplum yapısının sorunlarının çözülmesi değil, bu sorunların olduğu gibi yansıtılmasıdır (Gündüz, 2021: 1032). Toplumsal gerçekçilik akımıyla toplumcu gerçekçilik (sosyalist gerçekçilik) akımını ayıran başka bir faktör daha vardır. 1930’lu yıllarda Amerika’da ortaya çıkmış olan toplumsal gerçekçilik akımı resmi değilken, toplumcu gerçekçilik akımı (sosyalist gerçekçilik) J. Stalin’in resmi olarak yürürlüğe koyduğu ideolojik bir sanat anlayışdır (Taştan, 2021:111).

Toplumcu gerçekçilik akımı her ne kadar gerçekçilik, eleştirel gerçekçilik, doğalcılık ve modern gerçekçilik akımlarının devamı niteliğinde gibi dursa da bu akımlardan da farklıdır. Farklı olduğu en belirgin nokta, bu akımın ideolojik bir görüşün ve belirli bir amaç için eser üretme çabasının olmasıdır. Lenin bu ideolojik görüşü, Rus Devrimi’nden önce 1905’te ‘Parti Örgütü’ ve ‘Parti Edebiyatı’ başlıklı yazısında gazetede yazmıştır. Yazısında, edebiyatı toplumcu devrimin en önemli araçlarından birisi olarak gördüğünü ve edebiyatı burjuva edebiyatı ve parti edebiyatı olarak ikiye ayırdığını belirtirken toplumsal devrimin temelini oluşturmada edebiyatın önemini vurgulamış ve burjuva edebiyatını reddetmiştir. Partinin resmi görüşü olarak kabul edilen gerçekçilik akımı, tüzükte sosyalist gerçekçilik olarak tanımlanmıştır. Sosyalist gerçekçilik sanat anlayışı, Sosyalizm ilkelerini temel alarak işçi sınıfını yeniden şekillendirmek ve birleştirmektir. Bu sanat anlayışına göre Sovyetler Birliği dışında yapılan tüm eserler kapitalizme hizmet eden, kötü eserlerdir (Altun, 2021: 140-141).

İlk olarak Sovyetler Birliği’nde çıkan toplumcu gerçekçilik kavramı, Maxim Gorki’nin kurucusu olduğu bir anlayıştır. Bu kuram, kaynağını Marksist ideolojiden almıştır. Marksist ideolojik görüşün, edebiyata yansımaları olarak değerlendirilen bu anlayışın ana amacı, Rusya’daki otoriter parti rejiminin görüşlerini yüceltmektir. Diğer sanat anlayışlarından ayrılan bu akım, toplumu yeniden şekillendirmek ve yeni bir toplum yaratma amacı taşır (Kayabaşı, 2011: 36).

Marksist estetiğe 1930’larda toplumcu gerçekçilik kuramıyla yeni bir şekil verilmiştir. Sovyetler Birliği’nde geliştirilen bu kuram Jdonov’un önderliğinde ortaya çıkmıştır. 1934 yılında Sovyetler Birliği’nin birinci

kongresinde bu kuramın ilkeleri saptanmıştır. Bu anlayışa göre Rusya'daki tüm sanat dallarındaki sanatçılardan, eserlerini parti sanat anlayışına göre üretmeleri istenmiştir. Bu ideolojik sanat anlayışıyla Stalin sanatın tüm dallarını kendi denetimi altına almıştır (Moran, 2002: 52-53). İlk olarak edebiyat alanında geliştirilmiş olan bu akım daha sonrasında resim, mimarlık, müzik gibi alanlarda da görülmüştür (Tagızade, 2006: 20).

Müzikte Toplumcu Gerçekçilik (Sosyalist Gerçekçilik)

Sosyalist gerçekçilik anlayışı, partinin ideolojik anlayışıyla tutarlı bir şekilde dünyanın geleceğini görkemli bir tasvirle olduğu gibi yansıtmayı amaç edinmiştir. Sosyalizm, Stalin'e kendisini ve devlet için yapmış olduğu işleri yüceltme imkânı vermiştir. Stalin, bu anlayışlarını film, resim ve heykel gibi alanlara kolay bir şekilde aktarırken müzik alanında biraz zorlanmıştır. Stalin bu duruma, 1934 yılında resmi bir yönerge getirerek kamuoyuna sunmuştur. Bu yönergeye göre; bir müzik eserinin biçim olarak ulusal, içerik olarak sosyalist olması gerektiği yönünde görüş bildirmiş ve sosyalist gerçekçi müziği tanımlamıştır. Sosyalist besteciler, Stalin'in bu görüşünden hareketle eserlerini oluştururken milliyetçi bir tavır sergilemişlerdir. Bu milliyetçi görüşü eserlerinde gösterebilmek için kendi halk müziklerinden oldukça yararlanmışlardır. Bu sebeple halk müziği, sosyalist gerçekçi müziğin en önemli ana unsurlarından birisi olmuştur (Walker, 2007: 311-313). Müzikte sosyalist gerçekçilik kompozisyon tarzı genellikle güçlü halk unsurlarına, folklore veya tarihi olaylara dayanmaktadır (Derecskei, 2018:14).

Bununla birlikte sosyalist gerçekçi bestecilerin eserlerinde yararlandıkları halk müziği kullanımındaki amaç ile Romantik Dönemde ulusalcılık akımı etkisinde olan bestecilerin kendi halk müziğinden yararlanma amaçları farklıdır. Bu farkı kavramak için Romantik dönemde ortaya çıkan ulusalcılık akımına kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Romantik Dönem'de gerçekleşmiş olan Fransız Devrimi ile benimsenen 'bireysel özgürlük' anlayışı, Napolyon savaşlarıyla birlikte 'ulusların özgürlüğü' anlayışına doğru evrilmiştir. Bu anlayış doğrultusunda uluslar, kendi tarihlerini koruma ve milli değerlerine sahip çıkarak bu bilgileri sonraki nesillere aktarma amacı taşımışlardır (Yıldırım, 2012:106-109). Rude (2015)'unda bahsettiği üzere Ulusçuluk ve Milliyetçilik Romantik Dönem'in karakteristik ruhunu yansıtan en temel kavramlar arasındadır. Bu anlayışla ortaya çıkan ulusalcılık akımı o dönemin bestecilerini etkilemiştir. Müzikte ulusalcılık akımı, Avrupa'da egemen olan müzik anlayışına karşı çıkmıştır. Kendi halk müziklerine yönelen besteciler, ulusal değerlerine sahip çıkma amacı taşıyarak bu dönemde eserler üretmişlerdir (Mustan ve Oyan, 2015: 91). Ulusalcı besteciler bu akımın içerisinde kendi ulusal kimliklerini koruma amacı taşımışlardır (Tarkum, 2017: 250-251). Fakat Stalin'in baskılarıyla oluşturulan sosyalist gerçekçilik akımı müziği, ahlakı yükselten, yol gösterici, anlaşılabilir, birleştirici, kontrpuan ve armoni dışında başka bir tekniğin kullanılmadığı, soyut, mistik, melankolik ve erotik yorumlar içermeyen bir müzik anlayışında olmak zorundaydı (Bulut,2011:25). Dolayısıyla sosyalist gerçekçilik akımı içerisinde bestecilerin halk müziklerinden yararlanmalarındaki amaç bu perspektiften bakıldığında Romantik Dönem bestecilerinden ideolojik olarak ayrılmaktadır. Çünkü sosyalist gerçekçi müzik Stalin'in zorlamasıyla oluşturulan siyasi ideoloji temelli bir müzik anlayışına sahiptir. Görüldüğü üzere, Ulusalcılık kapsamında bestecilerin halk müziğinden yararlanma amacı kendi tarihlerini ve milli değerlerini korumak; buna karşın sosyalist gerçekçi akımda Stalin'in ideolojik görüşünü müzik aracılığı ile yansıtmaktır.

22 Haziran 1941'de Nazilerin Sovyetler Birliği'ni kuşatmasıyla besteciler toplu bir şekilde vatansever şarkılar yazmaya başlamışlardır. Örneğin: Kuşatma sırasında vatansever duygularla Şostakoviç tarafından yazılan Leningrad adlı 7. Senfoni, Sovyet propagandasının önemli bir parçası haline gelmiştir. Aynı zamanda savaşın genel koşulları itibarıyla besteciler vatanın umudunu yükselten eserlerin yanında Stalin'in istediği üzerine iyimserliği daha az hissedilen eserler de bestelemişlerdir. Prokofiev'in piyano için yazdığı Savaş Sonatı No.6, 7 ve 8 içerisinde duygusal travmalar barındıran bir eser olmasına rağmen görmezden gelinmiş ve hatta Stalin Ödülüne layık görülmüştür. Ancak savaş bittikten sonra Andrei Zhdanov tarafından Stalin'in ön gördüğü kültür politikası yeniden uygulamaya geçmiştir. Eylül 1938'de Merkez Komite Propaganda ve Ajitasyon Müdürü olan Zhdanov, 1946'da Stalin'in isteği üzerine kültürel ideolojinin tüm sorumluluğunu üstlenmiştir. İlk olarak aydınlara karşı yaptığı kampanyalarla ilişkilendiren Zhdanov, 1948 Ocak ayında katıldığı Vano Muraldeli'nin Velikaya Druzhba adlı opera eserini biçimci ve anti demokrat yapıda olduğunu savunarak bu besteciye kınamıştır. Aynı düşüncelerden hareketle Myaskovsky, Prokofiev, Şostakoviç, Haçaturyan gibi önde gelen Sovyet Bestecilerin eserlerini de kınamıştır. Zhdanov bu kınamadan altı ay sonra vefat etmiş ve düşüncelerini Sovyet Besteciler Birliği genel sekreteri olan Tikhon Khrennikov devam ettirmiştir. Bestecilerin eserlerine yapılan bu suçlamalar onları halkın gözünden düşürmüş ve birçoğu öğretmenlikten men edilmiştir. Stalin'in istediği gibi eserler üretmeyen bestecilerin eserleri yasaklanmıştır. Dönemdeki bu baskıcı zihniyet neticesinde organizatörler, resmi onayı olmayan eserleri programlarına koymaktan çekinir duruma gelmişlerdir. Bestecilerden bu dönemde şu ideolojide eser vermeleri öngörülmüştür; Stalin'i yücelten filmlere

müzik yapmak (Şostakovich'in Berlin'in Düşüşü, Haçaturyan'ın - Stalingrad Savaşı filmlerine yaptıkları gibi), propaganda amacıyla müzik yapmak (Şostakoviç'in Ormanların Şarkısı oratoryosu ve Prokofiev'in Volga ve Don'un Buluşması gibi), Sovyet gençliğine yönelik müzik yapmak (Prokofiev'in Kış Şenlik Ateşi, Barış İçin Nöbette oratoryosu ve 7.Senfonisi gibi eserler) örnek olarak gösterilebilir. Bütün müzikler, Stalin'in öngördüğü gibi sosyalist gerçekçilik anlayışına uygun olarak halkın anlayabileceği şekilde sade, kolay ve iyimser bir tarzda olmak zorundadır. Stalin'in savunduğu düşünce tarzına göre halk günlük yaşamında Sovyet Sanatıyla iç içe olmalı aynı zamanda sosyalist yaşam tarzını benimsemelidir. Bu bakımdan Stalin ve destekçileri, sosyalist gerçekçilik akımının ideolojisiyle ters düşen bütün müzik eserlerini soyut, kişisel, biçimci, anti sosyal veya rahatına düşkün olarak nitelendirmişlerdir (Jaffe, 2012: 22-23 ve 304).

D. Şostakoviç Song of the Forests Op.81

1948'de Stalin'in önderliğinde Zhdanov'un müzik alanında yayınlamış olduğu manifesto akabinde Şostakoviç'in eserlerine yapılan yoğun eleştiri bestecinin maddi olarak zorluk çekmesinin yanında manevi açıdan da çöküntüye uğramasına sebep olmuştur. Bu dönemde, içerisinde basit armonilerin olduğu, halkın anlayabileceği, sosyalist gerçekçilik akımı anlayışına uygun türden eserler üretmesi için besteciye yoğun bir baskı yapılmıştır. Şostakoviç 1949 baharında Moskova'dan Leningrad'a giden trende Sovyet şairlerinden Yevgeny Dolmatovsky'le tesadüfen karşılaşmış ve bu karşılaşmada Dolmatovsky, Şostakoviç'e Stalin'in 2. Dünya Savaşı'ndan sonra çıplak kalan arazileri ağaçlandırma planından bahsetmiştir. Şostakoviç böyle bir konunun üzerine bestelenecek bir eserin, hem kendi müziğine yapılan yoğun eleştirileri biraz olsun yatıştırmak için hem de Stalin'le arasını iyi tutmak için uygun bir fikir olduğunu düşünmüştür. Dolmatovsky'nin bir metni üzerine bestelenen Song of the Forests oratoryosu 15 Ağustos 1949'da tamamlanmış ve aynı yıl 15 Kasım'da prömiyeri yapılmıştır. 21 Kasım 1949'da yayınlanan New York Times gazetesinde oratoryonun ilk seslendirilişinin çok sıcak karşılandığı yazılmıştır. Rusya'da günlük yayınlanan bir gazete olan İzvestiya'da ise bestecinin sosyalist gerçekçilik sanat anlayışı yoluna girdiği, partinin ve halkın isteklerine samimi bir şekilde cevap vermeye çalıştığı yazılmıştır. Olumlu yönde birçok yorum alan oratoryo, Aralık 1950'de Stalin Ödülü'nü almıştır (Silverman, 2011: 28-29).

Fredlund'a göre (2005), Şostakoviç bu eserini ciddi eserleri arasında görmemiştir. Eserin yazılmasında temel amaç, Sovyet Müzik Kurumu'nu yatıştırmaktır. Eser, metninden ve müziğinden oldukça farklı bir sembolik anlama sahiptir. Çünkü, Şostakoviç'e yapılan yoğun zulüm ve baskı altında yazılan eser Rus halk müziği ezgilerini içermektedir. Şostakoviç bu oratoryoda, iyimser ve halkın kolay anlayabileceği tarzda bir kompozisyon anlayışı benimsemiştir. Eserin içerisinde Rusya'yı parçalayan savaş tasvirlerine yer verildiğinde ciddi müzikal anlar yaşansa da bu tasvirler Rusya'nın parlak geleceğini ön plana çıkarmak için vatansever bir müzikle yumuşatılmıştır. Eser Rusya'nın savaş zamanlarındaki karanlık atmosferiyle başlar ve Rusya'nın parlayan geleceğiyle birlikte ormanlarla dolu bir manzara tasviriyle sona erer. Eser, Sovyetler Birliği ve sosyalist gerçekçi müzik üslubuyla yakından ilişkili olup barış, ilerleme, çevrecilik gibi konuları da ele almıştır (s:164-165, 170-171 ve 174).

Schwarz'a göre (1972), Sovyet Besteciler Birliği lideri Tikhon Khrennikov sosyalist gerçekçi müzik akımının ana hedeflerinin kırsal bölgeleri tasvir etmek, müziği kırsal kesimdeki dinleyiciler arasında yaygınlaştırmak, çağdaş köylü-çiftçi imajını yansıtmak olduğunu belirtmiş ve bu hedeflere uygun olarak Şostakoviç'in Song of the Forests oratoryosunu örnek olarak göstermiştir (s: 616-617).

Song of the Forests oratoryosu, sosyalist gerçekçi müzik anlayışıyla, Sovyetler Birliği bestecilerine model olarak örnek gösterilmiştir. Oratoryo, içerik bakımından olumlu siyasi mesajlar içeren, melodik müzikal bir üslubu olan, halk tarafından rahat anlaşılabilir olmasından dolayı bu dönemde sıklıkla seslendirilmiştir. Şostakoviç'in bu oratoryosu yedi bölümden oluşmaktadır. Bu yedi bölümlük çalışmayı Şostakoviç, gençlerin 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Sibiry'a'nın yeniden ağaçlandırılmasına katılımını kutlayan ve Stalin'i 'büyük bahçıvan' olarak öven, Dolmatovski'nin kaleme aldığı şiir üzerine koro, solistler ve orkestra için bestelemiştir (Tompkins, 2013: 31-32).

BULGULAR

The Song of the Forests

Bölüm 1: When the War Ended (Savaş Bittiğinde)

Metin: 2. Dünya Savaşı'nın zaferle sonuçlandığı ve uzun bir mücadeleden sonra artık ülkenin rahat bir nefes aldığı anlatılmıştır. Bölümde gözükten önemli dizelerden biri "Ülusun yeniden doğuşu için zaman ve koşullar uygun. Şu anda büyük lider şafakla kaplı Kremlin'de, dalgın bir ruh hali içerisinde Volga'dan Bug nehirlerine, kuzeyden güneye savaşlarda galip gelen, Sovyet alaylarını simgeleyen kırmızı flamalarla kaplı büyük haritaya yaklaşıyor," şeklindedir. Stalin burada ülusun son mücadelesine çok fazla kafa yoran bir lider olarak tasvir

edilmiştir. Stalin, bu alayları zafere götüren eliyle, savaş imzalı kırmızı flamaları haritadan kaldırır ve planladığı ağaçlandırma projesindeki gibi yerine ormanlar gibi yeşil olan yeni flamalar koyar (Wiener,1984:216).

Müzik: Tenor, bas solist, çocuk korusu, SATB (soprano, alto, tenor, bas) korusu ve orkestra için yazılmıştır. Orkestra timpani, perküsyon, 2 arp, yaylılar, 6 trompet ve 6 trombonda oluşmaktadır. Müzik, proletaryayı (işçi sınıfı) yücelten en iyi oratoryolar arasındadır.

Eserde 2 ana tema vardır:

1-Müzikteki yapıyı birleştirmek için daha sonraki bölümlerde veya parçanın bir bölümünde motiflerin, temaların veya daha önceki bölümlerin tekrarı ile karakterize edilen bir kompozisyon biçimi olan 'döngüsel tema'.

2-Bas solistin 'zaferle savaşın sonu geldi' teması.

Her iki tema eserin sonunda güçlü, parlak ve renkli bir etkiyle birleşir.

Eser, görkemli bir tını ile, andante (yarı-yavaş) tempoda, solo basa eşlik eden tenor-bas korosuyla başlar (Mechell,1985:49-50).

Bölüm 2: The Call Rings Throughout the Land: Let Us Dress Our Land in Forests (Her yerde çanlar çalıyor: Anavatanı Ormanlarla Donatalım)

Metin: Eskiden savaşlar ve alaylar varken, şimdi projelendirilmiş ormanlık yeşil alanlar var. Stalin, ülkeyi kurtarmak için onu yeniden ağaçlandırması gerektiğini anlar ve halk onun isteklerini yerine getirecektir. Rusya'nın tamamı ağaç dikerek kuraklığa savaş açar. Şair, yaz sıcağının tarlalara karşı nasıl acımasız ve merhametsiz olduğunu anlatır. Ancak ağaçlar çok yakında bu sorunu çözecektir. Şarkıcılar burada iyimser bir şekilde 'vatanımızı ormanlarla donatalım, güçlü bir ülke kendini rahatlıkla savunabilir, tarlalarımızı savunacağız' der. (Weiner,1984:217).

Müzik: Yeni projenin enerjik aktivesini göstermek için Rus halk müziği motifleri kullanıldığı görülmüştür.

Koro temasının canlı, akıcı olduğu gözlemlenir. Sosyalist gerçekçilik kompozisyon anlayışına uygun olarak diyatonik armonilerin ve dans ritimlerinin kullanıldığı görülür. Soprano-alto korusu ve tenor-bas korusu dönüşümlü olarak bölüme devam eder ve ardından bölüm tutti olarak biter (Mechell,1985:50).

Bölüm 3: Memory of the Past (Geçmişin Anıları)

Metin: Geçmişin ne kadar zor ve acı olduğu ve insanların bu geçmişi unutamadığı anlatılır. Şiir, ağaçlandırma döneminden önceki 2. Dünya Savaşı yıllarına dönüşle başlar. O sıralar korumasız olan tarlaların üzerinde yalnızca nöbetçi gibi duran bir kuş vardır. Toprak susuzdur ve Volga'nın ötesinden lanetli bir kuru rüzgâr eser. Küçük yeşil filizler ortaya çıkmayı başarsa bile rüzgâr sadece onları kavurur. Dualar ve dini törenler bile başarısız olur. Kuraklık bastırır ve köyden köye gider. Tarlalar serin bir su damlası için haykırır. Doğaya karşı savunmasızdırlar. Yeniden ağaçlandırılmadan önce 'acı' Rusya'nın kaderidir (Weiner,1984: 217).

Müzik: Geçmişin zor ve acı olduğunu hissettirmek için adagio (yavaş) tempoda, melankolik bir girişle başlar.

Bas soliste eşlik eden SATB korusu, kuraklıkların, zorlukların, solan bitkilerin olduğu bir atmosferi yansıtır (Mechell,1985:50).

Bölüm 4: The Pioneers Plant the Forest (Öncüler Ağaç Dikiyor)

Metin: İyimser gençler, Stalin'in emirlerine kulak verirler. Şafaktan beri tarlalarda oldukları için herkese iyi bir örnektirler. Yerli bozkırlarını güzelleştiren dişbudak ağaçlarını dikerler. Stalin, altın gibi ağır olan meşe palamutlarının dikilmesini ve elma ağaçlarının dona direnmesi için büyümesini emreder. Yeşil akçağaç ise toprağı çiçeklendirerek hasadı övmeye değer kılacaktır (Wiener,1984:217).

Müzik: Solmuş olan ağaçları yeşertmek amacıyla harekete geçen gençleri tasvir etmek için trompet, davul ve borazan kullanılır ve müzik mutlu bir scherzo yapısındadır (Mechell,1985:50).

Bölüm 5: The Young Communists Forge Onward (Genç Komünistler İlerliyor)

Metin: Artık halkın kaderi kendi elindedir. Artık doğadan hayır duası istemesine gerek yoktur. Halkın özgüveni yerine gelmiştir. Stalin bir şey yapılması gerektiğini söylerse halk 'önderimiz söylüyorsa doğrudur' diyecektir. Volga boyunca yeşil alanları görmek için Komsomol (Sovyetler Birliği gençlik yapılanması) alayları dışarı çıkar. Önder, ekilen buğdayın Kamışno'dan Stalingrad'a ve oradan Çerkeşka ormanına kadar

yeşil ormanlar tarafından korunmasını ister. Birlik, barışçıl bir ordu gibi toprağa nem getirecek olan ağaçları sıra sıra dizmeye başlar (Weiner,1984:217).

Müzik: Allegro con brio (canlı bir tempo) karakterindedir. Rus gençliğinin emek yoluyla elde ettiği başarıları iyi yansıtmak için marş formunda yazılmış bir kitle şarkısı olduğu gözlemlenir (Mechell,1985:51).

Bölüm 6: A Walk in the Future (Geleceğe Doğru Yürüyüş)

Metin: Yetişen ağaçların bozkır toprağını nasıl harika bir yere dönüştürüldüğü anlatılır. Bülbül ilk defa şarkı söylemeye başlar ve genç aşıklar bozkır ormanlarında dolaşır. Bir zamanlar dertli olan Sovyet halkı burayı bir bahçeye çevirmiştir. Sovyetler Birliği artık yaşamak için daha iyi bir yer haline gelmiştir ve geleceği parlaktır (Weiner, 1984:217).

Müzik: Doğanın güzelliğini tasvir eden bu pastoral şiiri iyi yansıtabilmek için lirik, yumuşak ve Rus halk müziği stilinde söylenen bir tenor solo yer alır. Ayrıca bu bölümde doğadaki güzel atmosferi daha lirik bir şekilde betimlemek için obua yer alır (Mechell, 1985:51).

Bölüm 7: Glory (Zafer)

Metin: Ağaçlandırma planı tamamlanmış ve ülke kayın, gürgen, dişbudak, akçaağaç, söğüt gibi ağaçlarla kaplanmıştır. Bu ağaçlar, kolektif çiftliklerin tarlalarında çevik ulusal muhafız gibi durmaktadırlar. Tarlalar artık onları tehdit eden gökyüzünden korkmazlar çünkü artık herkese yetecek kadar tahıl vardır. Ülke o kadar güçlüdür ki dünyadaki hiçbir güç onu yenemez. Bölümün sonu 'Lenin'in partisine, Rus halkına ve görkemli Stalin'e şan ve şeref!' özdeyişleriyle sona erer (Weiner, 1984:217).

Müzik: 7/4'lük bestelenmiştir. Son bölümün ihtişamını vermek amacıyla Leninist partiye, Rus halkına ve Stalin'e şan ve şeref duygularını yansıtabilmek için tüm orkestra büyük bir fügde birleşerek iyimser bir atmosfer yakalamaktadır (Mechell, 1985:51).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Rus şair Yevgeny Dolmatovsky'nin librettosu üzerine Şostakoviç'in bestelediği Song Of the Forests oratoryosu, Sovyetler Birliği döneminde Stalin'in müzik ve diğer birçok alanda benimsediği toplumcu gerçekçilik (sosyalist gerçekçilik) akımı anlayışıyla bestelenmiştir. Oratoryo, Stalin'in 2. Dünya Savaşı'ndan sonra çorak kalan arazileri ağaçlandırma projesi kapsamında yazılmış ve bestelenmiştir. Oratoryo, Stalin'i yücelten ideolojik bir eserdir. Şostakoviç bu oratoryoyu Stalin'in yoğun baskısı altında istemeyerek yazmıştır. Eser, toplumcu gerçekçilik akımına uygun olarak siyasi propaganda yapmak için yazılmıştır.

Eserdeki temel düşünceyi sürekli canlı tutmak için oratoryoda kullanılmış olan döngüsel tema ve görkemli bir tınıyla başlayan 1. bölüm Stalin'in istediği gibi toplumcu gerçekçilik müzik anlayışına uygundur. Eserin 2. bölümde dans ritimlerinin ve diyatonik armonilerin kullanılması toplumcu gerçekçilik müzik anlayışını yansıtmaya bakımdan dikkat çekmiştir. Eserin bütün bölümlerinde Stalin'i ve onun projesini yücelten metinlere yer verilmiştir. 4. bölümde toplumcu gerçekçilik müzik anlayışına uygun olarak iyimser bir atmosfer yakalamak için Şostakoviç mutlu bir scherzo kullanmıştır. Eserin 5. bölümünün marş formunda olması ve 6. bölümde tenor solonun Rus halk müziği stilinde söylenmesi toplumcu gerçekçilik müzik anlayışına uygun olması bakımından dikkat çekmiştir. 7. bölümün metninde Stalin'i, Rus halkını ve Lenin'i yücelten dizilere yer verilmesi ve müzikte tüm orkestrayla birlikte büyük bir füg kullanılması toplumcu gerçekçilik müzik ve şiir anlayışına uygundur. Bununla birlikte eserin bütününün toplumcu gerçekçilik (sosyalist gerçekçilik) akımına uygun bir şekilde oluşturulduğu ve bu akımın müzik alanındaki en önde gelen örneği olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada konu olarak ele alınan toplumcu gerçekçilik akımı ve bu akımın müzikteki yansıması Stalin'in siyasi propaganda yapmak için sanatçıları baskı altına alarak kendi ön gördüğü sanat anlayışını dönemin sanatçılarına dayatma yoluyla oluşturduğu bir anlayıştır. Ancak bu anlayış birisinin dayatması sonucu oluşabileceği gibi kişinin kendi fikirleri doğrultusunda da oluşabilir.

Kişi, bireysel olarak kendi ideolojik görüşünü ortaya koyarak da eser üretebilir. Cem Karaca'nın 'Tamirci Çırağı' şarkısı buna iyi bir örnektir. Cem Karaca bu şarkıda işçi sınıfının hayat koşullarını, adaletsizlikleri, geçim sıkıntılarını, işçi sınıfının ezilmişliğini, aristokrat kesimin işçi sınıfına bakış açısını, zengin kadınla fakir erkeğin ilişkisi gibi konuları ele alarak işçi sınıfına kendi bakış açısıyla bir görüş getirerek kendi doğrularını ortaya koyar. Cem Karaca'nın 'Tamirci Çırağı' şarkısı örneği bireysel olarak da toplumcu gerçekçilik akımı çerçevesinde eser üretilebileceğini bize gösterebilir. Bu bağlamda, müzikteki ve diğer sanat dallarındaki eserlerde bireysel olarak oluşturulan bazı eserler toplumcu gerçekçilik akımı içerisine girebilir. Bu sebeple başka çalışmalarda bireysel olarak da toplumcu gerçekçilik akımı içerisine giren eserler saptanarak konuyla

ilgili detaylı bir çalışmanın yürütülmesi konuya daha farklı bir bakış açısı kazandırması açısından yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Altun, Ö. Y. (2021) Toplumcu Gerçekçi Edebiyat: Kemal Tahir Romanlarından Toplumu Okumak. Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD), 7(15), 135-164.
- Moran, B. (2002) Edebiyat Kuramları ve Eleştiri (7.Baskı) İletişim Yayınları:İstanbul
- Bulut, S. (2011). Sergei Prokofiev Op.94 No.2 Re Majör Flüt -Piyano Sonat: Flüt İcrası İçin Teknik Öneriler ve Form Analizi, Sanatta Yeterlik Tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Eskişehir.
- Çetinkaya, E. (2020). Maksim Gorki ve Sabahattin Ali’de Toplumsal Gerçekçilik, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Daniel Jaffé (2012). Historical Dictionary of Russian Music The Scarecrow Press, Inc. Lanham Toronto Plymouth, UK.
- Derecskei, A. (2018). Bartók’s Influence on the Compositional Style of Rezső Sugár as found in His Sinfonia a Variazione. For the Degree of DOCTOR OF MUSICAL ARTS In the Graduate College The University of Arizona.
- Elmas, H., & Acar, B. (2021). Arnold Böcklin’in Resimlerinde Fantastik Gerçekçilik Bağlamında Melankolik İzdüşümler. Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, 1(65).
- Frolova-Walker, M. (2007). Russian Music and Nationalism. Yale University Press.
- Gündüz, Y. K. (2021). Toplumsal Gerçekçilik ve Çağdaş Türk Resmi Perspektifinde Öyküleyici Yorumlarıyla Neş’e Erdok. Art-e Sanat Dergisi, 14(28), 1028-1051.
- Kayabaşı, Ö. (2011). 1960-1980 arası toplumcu gerçekçi şiir ve problemleri (Doktora Tezi) Yök veri tabanından erişildi.
- Mechell, H. A., JR. (1985). Dmitri Shostakovich (1906-1975): A Critical Study Of The Babi Yar Symphony With A Survey Of His Works Involving Chorus (ussr) (Order No. 8511642). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (303384572). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/dmitri-shostakovich-1906-1975-critical-study-babi/docview/303384572/se-2?accountid=11054>
- Rude, G. (2015). Fransız Devrimi. (Çev.Ali İhsan Dalgıç). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Schwars, B. (1972). Music and Musical Life in Soviet Russia. Indiana University Press Bloomington.
- Silverman, S. (2011). Writing About Shostakovich. Dsch Journal No.35-July.
- Tarkum, E. (2017). Çağdaş Türk Müziğinin Oluşum ve Gelişim Sürecinin ve Bu Süreçte Rol Oynayan Faktörlerin İncelenmesi: Trakya Üniveritesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19 (2), 247-260. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/trakyasobed/issue/33347/371310>
- Taştan, T. R. (2021). Amerika’da Toplumsal Gerçekçilik ve Kentsel Yalnızlığın Ressamı Edward Hopper’ın (1882-1967) Yapıtlarında Kent İmgesi ve Işık-Gölge (Chiaroscuro). Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat, 6(13), 104-118.
- Tompkins, D. G. (2013). The Rise and Decline of Socialist Realism in Music. In Composing the Party Line: Music and Politics in Early Cold War Poland and East Germany (pp. 15–94). Purdue University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt6wq3gn.7>
- Weiner, J. (1984). The Destalinization of Dmitrii Shostakovich’s “Song of the Forests”, Op. 81 (1949). Rocky Mountain Review of Language and Literature, 38(4), 214–222. <https://doi.org/10.2307/1346881>.
- Wolters-Fredlund, B. (2005). " We shall go forward with our songs into the fight for better life": Identity and musical meaning in the history of the Toronto Jewish Folk Choir, 1925--1959 (Ontario).
- Yıldırım, M. C. (2012). Milliyetçiliğin Romantik Dönemi Üzerine Saptamalar. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, (2), 100-115.